

L'UMANESIMO È FINITO AD AUSCHWITZ

A HUMANIZMUS VÉGET ÉRT AUSCHWITZBAN

Quando dico che l'umanesimo è finito ad Auschwitz voglio dire che i concetti umanistici ad Auschwitz si sono rivelati un ostacolo alla sopravvivenza. Chi voleva sopravvivere doveva farlo da brutto. I sopravvissuti di Auschwitz (e qui stiamo parlando dei campi di concentramento tedeschi) non ricordano volentieri che allora dovettero far propria la logica della sopravvivenza. Era veramente l'unico modo per farcela. Le parole dell'umanesimo, quelle belle umane parole che conosciamo così bene, l'amore, l'amicizia, la solidarietà etc., lì sembrano un fallimento; lo furono davvero. Se volessimo descrivere quel periodo, quella struttura, potremmo usarle solo con ironia. Esse hanno rappresentato però una sfida linguistica, sono state la più grande sfida per il mio primo libro, "Essere senza destino". Ho provato a creare una lingua nuova, che ho chiamato lingua "atonale" facendo riferimento alla teoria musicale. La musica tonale emerge all'interno di una cultura omogenea e uniforme. L'atonalità, invece, compare in musica quando il consenso sociale si è disintegrato. Il problema è diventato allora come impiegare le nozioni musicali in letteratura. Alla domanda «come vivremo in futuro?» rispondo che in futuro bisognerà dare un contenuto nuovo alle parole dell'umanesimo, analizzandone il senso. Io credo che il compito dell'uomo europeo sia quello di sentire la necessità di fare qualcosa.

[...] Il mio compito non è ricordare le cose accadute a me, bensì ricreare le scene in cui si è svolta la mia vita. Lo scrittore si costruisce sempre un mondo proprio. Quando toccai questo tema per la prima volta, quando iniziai a scrivere, vi riflettevo già come uno scrittore. Non c'era alcuna sofferenza. Per quanto possa apparire paradossale, quando l'uomo crea un romanzo non soffre a causa sua, ma, al contrario, nel momento in cui riesce a dargli una forma ne prova una gioia immensa. È proprio quella gioia a dare la giusta ispirazione per rispondere alle sfide più difficili. Io ho scelto la tecnica della linearità. Una linearità per cui, se parliamo di quei venti minuti (i venti minuti dell'arrivo ad

Amikor azt mondom, hogy a humanizmus véget ért Auschwitzban ez azt jelenti, hogy a humanista fogalmak Auschwitzban a túlélés hátrányaként mutatkoztak. Aki élni akart, annak brutálisnak kellett lennie. Azok, akik túléltek Auschwitzot nem szívesen emlékeznek arra – itt a német koncentrációs táborokra gondolok –, hogy magukéval kellett tenniük a túlélés logikáját. Pedig a túlélés egyetlen módja valóban ez volt. A humanizmus szavai – ezek a szép, emberi szavak, melyeket jól ismerünk: például a szeretet, a barátság, a szolidaritás –, ott mind csődöt mondanak látszólag, és valóban csődöt is mondtak. Ha az ember ezt az időszakot, ezt a struktúrát ábrázolni akarja, akkor ezeket a szavakat csak ironikusan tudja használni. Ezek azonban nyelvi kihívást jelentettek, a legnagyobbat éppen az első könyvem, a Sorstalanság esetében. Megpróbáltam kialakítani egy új nyelvet, amelyet zenei fogalmakkal „atonális” nyelvnek neveztem. A tonális muzsika, tonális zene egyfajta egységes kultúrán alapul. Az atonalitás akkor jelentkezik a zenében, amikor a társadalmi konszenzus felbomlott. A kérdés az volt, hogyan lehet zenei fogalmakat irodalomra alkalmazni. Válaszolva arra, hogy hogyan lehet a jövőben élni: a jövőben a humanizmus szavainak – értelmüket picit megvizsgálva – új tartalmat kellene adni. Én azt hiszem, az európai embernek voltaképpen ez lenne a munkája, amíg valami munkát akar magának.

[...] A velem történetekre nem emlékezmem kell, hanem újjáteremtetem azokat a színtereket, amelyeken az életem lezajlott. Az író mindig megteremt a saját világát. Akkor, amikor én hozzányúltam ehhez a témához, amikor írni kezdtem, akkor már íróként gondolkodtam rajta. Szenvédésről szó sem volt. Bármilyen paradoxul hangzik, de amikor az ember megformál egy regényt, akkor nem szenved tőle, hanem halatlan örömet jelent, amikor sikerül megtalálni a formát. És éppen ez az öröm ad inspirációt a legkeményebb kihívásokra adott válaszokhoz. Én a linearitás technikáját választottam. Ez a linearitás azt